

Sygn. akt I ACa 818/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 listopada 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Lucyna Świdowska-Pilis
Sędziowie :	SA Elżbieta Karpeta SO del. Tomasz Ślęzak (spr.)
Protokolant :	Justyna Zych

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa P. B.

przeciwko Skarbowi Państwa-Dyrektorowi Zakładu Karnego w (...), Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...) i Dyrektorowi Zakładu Karnego w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 6 czerwca 2013 r., sygn. akt II C 213/12

- 1) oddala apelację;
- 2) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;
- 3) przyznaje od Skarbu Państwa-Sądu Okręgowego w Katowicach na rzecz adwokata A. G. wynagrodzenie w kwocie 147,60 (sto czterdzieści siedem i 60/100) złotych, w tym podatek od towarów i usług w wysokości 27,60 (dwadzieścia siedem i 60/100) złotych, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

I A Ca 818/13

UZASADNIENIE

Powód P. B., wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa -Aresztu Śledczego w (...), Aresztu Śledczego w (...), Aresztu Śledczego w (...), Zakładu Karnego w (...), Zakładu Karnego w (...), Zakładu Karnego w (...), kwotę 100 000 złotych, wyjaśniając, że domaga się jej tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę wynikłą z naruszenia jego dóbr osobistych podczas osadzenia go w przeludnionych celach, gdzie odbywał i odbywa karę pozbawienia wolności. Powód zarzucił, każdej z jednostek, iż miał do swej dyspozycji mniej niż 3m⁽²⁾ do własnego użytku, zarzucił także, iż ograniczone było swobodne korzystanie ze świetlic, siłowni, zajęć terapeutycznych, a nawet swobodny dostęp do biblioteki oraz podał, że uczestniczył bezpośrednio w bójkach i spięciach pomiędzy osadzonymi, co skutkowało długotrwałym stresem i nerwicą wegetatywną. Pełnomocnik powoda, ustanowiony z urzędu, dodał, iż przebywanie w takich celach naruszyło godność powoda i jego prawo do prywatności. Jako podstawę roszczenia wskazał art. 24 k.c. i art. 448 k.c.

W odpowiedzi na pozew, pozwany Skarb Państwa - Dyrektor Aresztu Śledczego w (...), Dyrektor Aresztu Śledczego w (...), Dyrektor Aresztu Śledczego w (...), Dyrektor Zakładu Karnego w (...), Dyrektor Zakładu Karnego w (...), Dyrektor Zakładu Karnego w (...) wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa na rzecz Skarbu Państwa- Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

W pierwszej kolejności pozwany podniósł zarzut przedawnienia części roszczeń powoda. Wskazał, iż roszczenia powoda sprzed 20 lipca 2007r. uległy przedawnieniu. W związku z powyższym pozwany wniósł o ograniczenie postępowania dowodowego do roszczeń nie objętych przedawnieniem i odniósł się w uzasadnieniu odpowiedzi na pozew jedynie do zarzutów powoda za nieprzedawniony okres. Pozwany wskazał, iż powód nie wykazał naruszenia jego dóbr osobistych, związku przyczynowego pomiędzy krzywdą, a zdarzeniem sprawczym oraz nie wykazał winy i niezgodności z prawem działania pozwanego. Ponadto, pozwany wskazał, iż nawet gdyby powód przebywał w warunkach przeludnienia, to brak jest podstaw do przyjęcia, że następowało to w warunkach bezprawności działań pozwanego. Podał, że o fakcie przeludnienia regularnie informowano w trybie art. 248 §1 k.k.w. właściwe sądy penitencjarne. Odnośnie do warunków socjalno-bytowych pozwany wskazał, iż warunki te odpowiadały obowiązującym przepisom prawa, a tym samym nie można ich uznać za niewłaściwe. Pozwany podniósł również, że brak jest jakiegokolwiek dającego się uzasadnić powiązania pomiędzy wysokością dochodzonej kwoty zadośćuczynienia, a rzekomo doznaną przez powoda krzywdą. Roszczenie w tej wysokości nie znajduje uzasadnienia nie tylko w świetle zasad doświadczenia życiowego, ale również w regułach zdrowego rozsądku. Pozwany wskazał także, iż żądanie powoda jest sprzeczne z art. 5 k.c., gdyż środki zapobiegawcze były wobec powoda stosowane zgodnie z prawem.

Wyrokiem z dnia 27 września 2011 roku Sąd Okręgowy oddalił powództwo, z powołaniem się co do części roszczenia na brak wykazania jego zasadności, w pozostałej części na przedawnienie.

Po uchyleniu tego wyroku przez Sąd Apelacyjny w Katowicach, ze wskazaniem potrzeby przeprowadzenia stosownego postępowania dowodowego, odnoszącego się do nieprzedawnionego okresu pobytu powoda w jednostkach penitencjarnych pozwanego, w czasie którego powód dochodził naruszenia swoich dóbr osobistych, Sąd pierwszej instancji ustalił, że P. B. przebywał, w tym czasie, w zakładach karnych i aresztach śledczych w następujących okresach: w Areszcie Śledczym w (...) od dnia 25.06.2009 r. do dnia 31.08.2009 r.; w Zakładzie Karnym w (...) od dnia 10.09.2008 r. do dnia 3.11.2008 r. oraz od dnia 24.02.2010 r. do dnia 26.07.2010 r.; w Zakładzie Karnym w (...) od dnia 31.08.2009r . do dnia 24.02.2010 r. Od dnia 26.07.2010 r. do chwili obecnej, przebywa w Areszcie Śledczym w (...). W Zakładzie Karnym w (...) w trakcie pobytu powoda, za okres nieprzedawniony powód nie przebywał nawet jednego dnia w celi przeludnionej. Na terenie tej jednostki osadzeni mieli zapewnione zajęcia kulturalno-oświatowe, konkursy, turnieje sportowe. Powód mógł korzystać, z wizyt w ambulatorium, z biblioteki, z zajęć kulturalnych, oświatowych i sportowych. Regularnie przeprowadzane były kontrole przewodów kominowych, stan techniczny urządzeń nie budził żadnych zastrzeżeń. Zakład karny w (...) był również wizytowany przez sędziego penitencjarnego. W Zakładzie Karnym w (...) okresowo osadzeni mogli przebywać w warunkach, których powierzchnia celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3m⁽²⁾. Wszyscy osadzeni mają możliwość korzystania z praktyk religijnych oraz organizacji czasu wolnego, zajęć kulturalno- oświatowych. Mogą korzystać z biblioteki. W jednostce prowadzona jest

działalność kulturalno- oświatowa. Organizowane są imprezy sportowe, kursy specjalistyczne i zawodowe, istnieją świetlice, w których można korzystać z gry w tenisa stołowego i można oglądać telewizję. Na terenie jednostki działa biblioteka licząca ponad 6700 woluminów. W każdym oddziale mieszkalnym znajdują się gry planszowe. W zakładzie działa radiowęzeł, przez który nadawane są programy telewizyjne. Od 2007 r. wydawana jest gazetka więzienna, organizowane są także kursy zawodowe. Powód nie składał zażaleń i wniosków do kierownictwa działu ochrony w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa osobistego, nie był też uczestnikiem zdarzeń nadzwyczajnych, czy też obiektem niewłaściwego traktowania. W zakładzie tym regularnie przeprowadzane były kontrole przewodów kominowych, stan techniczny urządzeń nie budził żadnych zastrzeżeń. W okresie w którym w tej jednostce przebywał powód miały sporadycznie miejsce sytuacje, że powód przebywał w celach przeludnionych. W Areszcie Śledczym w (...) zaludnienie w celach, w których mógł przebywać powód mogło także okresowo nie spełniać normy 3m⁽²⁾ na skazanego, z powodu występującego przeludnienia. O każdorazowym przekroczeniu normy, pozwany informował sędziego penitencjarnego. Powód miał możliwość utrzymywania kontaktu zewnętrznego w formie widzeń, korespondencji oraz telefonicznie. Co najmniej raz w tygodniu miał możliwość korzystania z łaźni, codziennych spacerów i zajęć kulturalno oświatowych. Powód przebywał od 25 czerwca 2009 roku do dnia 9 lipca 2009 roku w celi nr (...). Była to cela dwuosobowa, a przebywało w niej od 3 do 4 osadzonych. W okresie od dnia 9 lipca 2009 roku do dnia 31 sierpnia 2009 roku powód przebywał w celi nr (...) potencjalnie dwuosobowej, w której osadzonych było dwóch lub trzech skazanych. W okresie od 26 lipca 2010 roku powód nie był osadzony w celach przeludnionych. Współosadzeni nie wpływali na powoda negatywnie, nie wymuszali na nim określonych zachowań. Nie odnotowano przypadku uczestnictwa skazanego w bójkach czy też agresji wobec jego osoby ze strony osadzonych. Powód miał możliwość korzystania z ambulatorium i szerokiego grona lekarzy różnych specjalizacji. Powód raz zgłosił się do ambulatorium z objawami niepokoju. Poza tym nie zgłaszał żadnych dolegliwości, które można by uznać za objawy nerwicy. Powód, przebywając u pozwanego, korzystał z wizyt lekarskich w związku z leczeniem wzroku (dobór okularów), bólami kręgosłupa szyjnego, bólami głowy, leczeniem stomatologicznym i proktologicznym. W trakcie pobytu w jednostkach penitencjarnych pozwanego powód nie doznał żadnego uszczerbku na zdrowiu, wręcz przeciwnie, polepszył się stan jego zdrowia pod względem neurologicznym.

W oparciu o te ustalenia Sąd Okręgowy ocenił roszczenie powoda, który domagał się zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych w związku z warunkami bytowymi w jednostkach penitencjarnych, w których był osadzony, na gruncie przepisów art. 23 i 24 k.c., w związku z art. 448 k.c. i poddając analizie te przepisy uznał, że powód nie wykazał, iż doszło do naruszenia przez pozwanego jego dóbr osobistych w związku z umieszczaniem go w przeludnionych celach i warunkach, w jakich odbywał karę pozbawienia wolności i tymczasowe aresztowanie. Niewątpliwie bowiem powód w ogóle nie przebywał w przeludnionych celach gdy idzie o pobyt w Zakładzie Karnym w (...), co do pobytu w Zakładzie Karnym w (...) powód przebywał tam zaledwie niepełne 2 miesiące, przy czym nie można mówić w sytuacji, gdy sam powód nie upatruje podczas tego pobytu w ewentualnym przeludnieniu naruszenia swoich dóbr osobistych, aby faktycznie do naruszenia tych dóbr doszło. Identyczna sytuacja dotyczy, zdaniem Sądu pierwszej instancji, gdy chodzi o pobyt powoda w Areszcie Śledczym w (...), gdzie powód również czasowo przebywał w celach przeludnionych.

Sąd Okręgowy, dzieląc pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony, między innymi, w uchwale składu siedmiu sędziów z 18 października 2011 r. (III CZP/11, OSNC 2012, Nr 2, poz. 15) oraz wskazując na orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przyjął, że o tym, czy w konkretnym wypadku można mówić o naruszeniu dobra osobistego decydują okoliczności sprawy oraz kryteria obiektywne, a nie odczucia osoby żądającej ochrony prawnej. Odnosząc to do niniejszej sprawy wskazał, że przeludnienie które występowało w trakcie pobytu powoda w Zakładzie Karnym w (...) było minimalne, a warunki tam panujące bardzo dobre. Co do pobytu w Zakładzie Karnym w (...) to powód w ogóle nie przebywał w okresie nieprzedawnionym nawet jednego dnia w celi przeludnionej, natomiast w Areszcie Śledczym w (...) to przeludnienie nie było znaczne, a warunki, nie licząc przeludnienia, zgodne z przepisami prawa. Fakt natomiast występowania pewnych niedogodności w jednostkach penitencjarnych, o które tu chodzi, których powód zresztą nie udowodnił, nie może prowadzić do uznania, że warunki tam panujące naruszały jego dobra osobiste. Sąd ten wskazał także, że nie narusza godności skazanego pobyt w przeludnionej celi nie odpowiadającej standardom estetycznym i użytkowym. Jest to krótkotrwały, incydentalny epizod, wynikający z ogólnej trudnej sytuacji materialnej zakładów karnych, dotykającej większości osób odbywających karę pozbawienia wolności, nie zaś z chęci poniżenia

czy upokorzenia skazanego, a tylko gdy dolegliwości przybierają formy poniżania, dokuczania, znęcania, czy też pozbawiania osadzonych podstawowych warunków godziwej egzystencji, można by je uznać za bezprawne naruszenie dóbr osobistych w rozumieniu przepisów art. 23 k.c. oraz art. 24 k.c. Nie można zatem uznać, zdaniem Sądu Okręgowego, by pobyt powoda w warunkach opisanych, jako skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności, mógł mieć wpływ na jego poczucie własnej wartości lub na oczekiwanie szacunku od innych ludzi, co oznacza, że nie doszło do naruszenia godności osobistej powoda ani innych jego dóbr osobistych.

Jako podstawa rozstrzygnięcia o kosztach wskazany został art. 102 k.p.c.

W apelacji od tego wyroku powód, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie prawa procesowego - art. 233 § 1 k.p.c. przez brak wszechstronnego rozważenia całości zebranego w sprawie materiału dowodowego, wniósł o zmianę wyroku przez uwzględnienie powództwa lub uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Podniesiony w niej zarzut naruszenia prawa procesowego nie mógł odnieść skutku, Sąd Okręgowy bowiem ocenił zebrany materiał dowodowy w sposób wszechstronny, w granicach swobodnej oceny dowodów wynikającej z art. 233 § 1 k.p.c. i Sąd Apelacyjny te ustalenia faktyczne, uznając je za prawidłowe i przyjmując za własne, uczynił także podstawą oceny zasadności dochodzonego przez powoda roszczenia.

W niniejszej sprawie pozwany nie wykluczał możliwości, że powód czasowo przebywał w celach, w których z uwagi na przeludnienie występujące w poszczególnych placówkach nie była zachowana norma powierzchni 3m^2 na jedną osobę. Wbrew jednak stanowisku powoda wskazana okoliczność nie może stanowić samoistnej i wystarczającej przesłanki do uznania zasadności żądania w oderwaniu od innych warunków odbywania kary pozbawienia wolności. Nie może ulegać wątpliwości, że ustalenie minimalnej normy powierzchni celi mieszkalnej przypadającej na jedną osobę osadzoną ma głęboki sens. W oczywisty bowiem sposób, przebywanie zbyt wielu osób na zbyt małej powierzchni prowadzi do sytuacji konfliktowych, rodzi dodatkowy stres. Z drugiej jednak strony odbywanie kary pozbawienia wolności wiąże się z określonymi dolegliwościami, z którymi osoba wchodząca w konflikt z prawem winna się liczyć. W apelacji powód wskazuje na uciążliwości związane z przebywaniem wielu osób w jednej celi, należy jednak zwrócić uwagę, że chociaż przepisy wprowadziły minimalną normę powierzchni, to jednak nie przewidują ograniczenia w liczbie osób przebywających w celi. Dolegliwości, wspomniane przez powoda, występują praktycznie w każdej celi wieloosobowej, chociaż oczywiście stopień uciążliwości jest wprost proporcjonalny do liczby osób przebywających w celi. Nie można jednak, jak czyni to powód, bagatelizować faktów związanych z przebywaniem w celach nie przeludnionych, czy też zapewnienia warunków do spędzania czasu poza celą, korzystania z zajęć kulturalno-oświatowych. Wskazać także należy, że polski ustawodawca, dostosowując przepisy dotyczące wykonania kary pozbawienia wolności do norm prawa europejskiego, zawarł wymogi dotyczące warunków bytowych w celach mieszkalnych wskazując, że powierzchnia przypadająca na skazanego nie może wynosić mniej niż 3m^2 (art. 110 § 2 k.k.w.), cele muszą być wyposażone w odpowiedni sprzęt zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania i odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza, odpowiednią temperaturę i oświetlenie. Jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach, określonych w art. 248 k.k.w., w czasie jego obowiązywania, i przy zachowaniu trybu postępowania wskazanego w tym przepisie oraz w przewidzianych w nim przepisach wykonawczych, może dojść do ograniczenia wielkości powierzchni celi na jednego skazanego poniżej 3m^2 , jednakże jedynie na czas określony.

Mając na uwadze wynik przeprowadzonego przez Sąd Okręgowy postępowania dowodowego oraz uwzględniając całokształt okoliczności sprawy brak było podstaw do zasądzenia na rzecz powoda jakiegokolwiek kwoty zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych, które wiązało się z warunkami odbywania kary. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym sąd nie ma obowiązku zasądzenia zadośćuczynienia w

każdym przypadku naruszenia dób osobistych (por. wyrok SN z dnia 19.04.2006 r. II PK 245/05 OSNP 2007/7-8/101). Podstawowym kryterium decydującym o możliwości zasądzenia zadośćuczynienia winien być m.in. stopień winy naruszydca, rodzaj naruszonego dobra oraz poczucie pokrzywdzenia poszkodowanego. W wyroku z dnia 12 grudnia 2002 r. V CKN 1581/00 OSNC 2004/4/53 wskazano także, iż decyzja o zasądzeniu zadośćuczynienia winna być poprzedzona także zbadaniem nasilenia złej woli naruszydca i celowości zastosowania tego środka. Należy podkreślić, że powód, w okresie nieprzedawnionym, co wynika z ustaleń Sądu pierwszej instancji, przebywał w celach o nieznacznym przeludnieniu łącznie przez około dwa miesiące. Mieści się w tym okresie wprawdzie także dwudniowy pobyt powoda w takiej celi w Zakładzie Karnym w (...) (od 1 do 3 grudnia 2009 roku), przy czym okoliczność ta nie może skutecznie podważać ustaleń Sądu pierwszej instancji o generalnie braku takiej uciążliwości podczas pobytu powoda w tym zakładzie karnym. Nie znalazły potwierdzenia także kierowane pod adresem pozwanego zarzuty dotyczące wpływu warunków pobytu w jednostkach penitencjarnych na stan zdrowia psychicznego powoda. Wykluczyła taki wpływ opinia biegłego lekarza psychiatry, z której dowód został przeprowadzony przy ponownym rozpoznaniu sprawy.

Reasumując, należy stwierdzić, że powód nie wykazał aby w okresie, w którym mógł dochodzić roszczenia o zadośćuczynienie za naruszenie jego dóbr osobistych podczas pobytu w jednostkach penitencjarnych pozwanego, do takiego naruszenia doszło, a to na nim spoczywał, zgodnie z art. 6 k.p.c., ciężar dowodu

Z tych względów apelację powoda, jako niezasadną, należało oddalić w oparciu o przepis art. 385 k.p.c. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i 11 ust. 1 pkt 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.), natomiast § 19 i § 2 ust. 3 tego rozporządzenia stały się podstawą rozstrzygnięcia o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.